

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
«___» _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Українські студії: Історичні студії

для студентів

спеціальності: 073 Менеджмент

рівня вищої освіти: першого (бакалаврського)

освітньої програми: 073.00.01 Менеджмент організацій

Київ – 2023

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти

Програма: 0692/23
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціал)
«___» _____ 2023 р.

Розробник:

Колектив авторів: Бонь О. І., Будзар М. М., Іванюк О. Л., Тарасенко О. О.

Координатор авторського колективу: проф. Огнев'юк В. О.

Рецензент: проф. Гирич І. Б.

Викладач:

Куцик Руслан Ростиславович, доцент кафедри історії України Факультету суспільно-гуманітарних наук, кандидат історичних наук

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри історії України.

Протокол від 28 серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри А.В. Гедьо

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 073.00.01 Менеджмент організацій _____ 20__р.

Гарант освітньої програми О.В. Акіліна

Робочу програму перевірено _____ 20__р.

Заступник декана В.М. Завадський

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «____» 20__р., протокол №__.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «____» 20__р., протокол №__.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «____» 20__р., протокол №__.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), «____» 20__р., протокол №__.

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Характеристика дисципліни за формами навчання</i>	
	<i>денна</i>	<i>заочна</i>
<i>«Українські студії: історичні студії»</i>		
<i>Вид дисципліни</i>	<i>обов'язкова</i>	-
<i>Мова викладання, навчання, оцінювання</i>	<i>українська</i>	-
<i>Загальний обсяг кредитів / годин</i>	<i>2 / 60</i>	-
<i>Курс</i>	<i>1</i>	-
<i>Семестр</i>	<i>1</i>	-
<i>Кількість змістових модулів з розподілом:</i>	<i>2</i>	-
<i>Обсяг кредитів</i>	<i>2</i>	-
<i>Обсяг годин, у тому числі:</i>	<i>60</i>	-
<i>Аудиторні</i>	<i>28</i>	-
<i>Модульний контроль</i>	<i>4</i>	-
<i>Семестровий контроль</i>	<i>10</i>	-
<i>Самостійна робота</i>	<i>18</i>	-
<i>Форма семестрового контролю</i>	<i>екзамен</i>	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс «Українські студії: історичні студії» покликаний актуалізувати і узагальнити знання студентів першого курсу з історії України, сформувавши у молодих людей розуміння національного державотворчого процесу як неперервного явища. Він побудований на цивілізаційному підході до вивчення історії. Матеріал викладений з поєднанням хронологічного і проблемно-тематичного принципів.

Курс визначальною парадигмою має розвиток цивілізації на території України на її поліваріантному підході. Також враховує внесок багатьох спільнот в розвиток цивілізації на теренах України.

Також стрижневою темою курсу є боротьба українського народу за свою свободу, суб'єктність в історії і культурі Європейської цивілізації. Боротьба з російською імперською агресією протягом століть.

Загальні компетентності навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми:

- ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, і місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;
- ЗК-6. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК-9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, зокрема, здатність до самонавчання;

3. Результати навчання за дисципліною відповідно до освітньої програми:

- РН-2. Зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя;
- РН-15. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.
- РН-16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

4.

Структура навчальної програми

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Україна у світовому цивілізаційному процесі: від давніх часів до ранньомодерної доби							
Тема 1. Цивілізаційний вимір України. Давня історія як підґрунтя сьогодення	6	2	2				2
Тема 2. Русь-Україна від Середньовіччя до Ренесансу	8	2	2				4
Тема 3. Українське національне державотворення у XVII – XVIII ст.	6	2	2				2
Модульний контроль	2						
Разом	22	6	6				8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 Процеси модернізації в Україні нового й новітнього часу							
Тема 4. «Відкриття національної спадщини». Українське націєтворення (кінець XVIII – поч. XX ст.)	8	2	2				4
Тема 5. Україна у горнилі війн та революцій в першій третині XX ст.	6	2	2				2
Тема 6. Українська нація та її боротьба за своє існування в умовах тоталітаризму (1930–1980 рр.)	6	2	2				2
Тема 7. Україна 1990–2020 рр.: у цивілізаційному геополітичному розломі	6	2	2				2
Модульний контроль	2						
Разом	28	8	8				10
Семестровий контроль	10						
Усього	60	14	14				18

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Україна у світовому цивілізаційному процесі: від давніх часів до ранньомодерної доби

ТЕМА 1

Цивілізаційний вимір України. Давня історія як підґрунтя сьогодення

1. Поняття «історія», «культура», «цивілізація», «історична спадщина», «ідентичність», «ментальність».
2. Зародження і становлення української цивілізації.
3. Військово-політичне протистояння з російською федерацією: цивілізаційний злам.
4. Духовний і матеріальний світ Трипільської цивілізації.
5. Цивілізаційний спадок давніх кіммерійців, скіфів та сарматів в Україні.
6. Внесок античної цивілізації Північного Причорномор'я в суспільно-політичний та культурний розвиток України.
7. Становлення слов'ян на теренах давньої України. Язичництво як світогляд і релігійна система.

Основні поняття теми: історія, культура, цивілізація, історична спадщина, ідентичність, ментальність, цивілізаційний вимір, цивілізаційний злам, Трипільська культура, землеробська цивілізація, цивілізаційний спадок, кочова цивілізація, антична цивілізація, західна цивілізація, етногенез слов'ян, язичництво.

ТЕМА 2

Русь-Україна від Середньовіччя до Ренесансу

1. Державотворчі процеси на теренах Русі-України у контексті історії Середньовічної Європи.
2. Християнізація Русі та її значення у формуванні цивілізаційної ідентичності українців.
3. Україна у цивілізаційному просторі Європи. Русь-Україна і Візантія.
4. Монгольська навала: Україна в зіткненні європейської цивілізації із кочовою цивілізацією
5. Боротьба за спадщину Русі-України.
6. Україна в державних проєктах Польської корони та Великого князівства Литовського: XIV – середина XVI ст. Агресивне розширення Московського князівства.
7. Люблінська та Берестейська унії: оцінки та інтерпретації.
8. Проблема «київської спадщини»: історичний контекст і сучасність.

Основні поняття теми: державотворення, Русь-Україна, Київська держава, християнізація, цивілізаційна ідентичність, Візантійська цивілізація, ойкумена, спадщина, середньовічна спадщина, історична пам'ять, Руське королівство, українська ментальність, український національний характер, монгольська навала, європейська цивілізація, кочова цивілізація, спадщина Русі-України, Велике князівство Литовське, латинський Захід, православний Схід, Люблінська та Берестейська унії, Середньовіччя, Ренесанс, магдебурзьке самоврядування.

ТЕМА 3

Українське національне державотворення у XVII – XVIII ст.

1. Українська козацька держава: етапи становлення. Історична пам'ять про козацьку Україну.
2. Протиборство Заходу і Московії: українсько-російські відносини у добу Гетьманщини.
3. Кримське ханство: шлях від ворога до союзника.
4. Київ як історико-культурний осередок.
5. Релігійний діалог і соціокультурний розкол України.

6. Місце України в європейській бароковій культурі.
7. Експансія Російської імперії: ліквідація Війська Запорозького та Кримського ханства.

Основні поняття теми: українське національне державотворення, українське козацтво, гетьман, Військо Запорозьке, Гетьманщина, Українська козацька держава, Московія, Кримське ханство, експансія, українська автономія, релігійний діалог, соціокультурний розкол.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Процеси модернізації в Україні нового й новітнього часу

ТЕМА 4

«Відкриття національної спадщини». Українське націєтворення (кінець XVIII – поч. XX ст.)

1. Процес формування модерної української нації: національний та європейський виміри. Етапи українського національно-визвольного руху.
2. Пошуки українського месіанізму. Кирило-Мефодіївське братство.
3. Громадівство, як український народницький міф. Ідеологія соборності.
4. Народництво як українська інтелектуальна відповідь на державницькі ідеї польських і російських інтелектуалів (В. Антонович, М. Драгоманов, О. Кониський, О. Барвінський).
5. Націонал-демократичний табір у боротьбі за політичну і культурну окремішність (І. Франко, М. Грушевський, К. Левицький, С. Єфремов, Б. Грінченко, І. Липа).
6. Політичний етап українського руху. Між самостійництвом і автономізмом. (Ю. Бачинський, М. Міхновський, С. Петлюра, Л. Юркевич).
7. Український консерватизм як відповідь на поширення соціалістичних ідей (В. Липинський, Є. Чикаленко)
8. Соціокультурні процеси в Україні 2-ї половини XIX ст. – початку XX ст.: національний і європейський контексти.

Основні поняття теми: національна спадщина, український національно-визвольний рух, модерна українська нація, модернізація, український месіанізм, громадівство, український народницький міф, соборність, ідеологія соборності, «козацький міф», «Переяславська легенда», «легенда Люблінської унії», європейський романтизм, модернізація, народництво, українські інтелектуали, політична окремішність, культурна окремішність, самостійництво, автономізм, український консерватизм, національне самоусвідомлення, маргіналізація, акультурація, подвійна лояльність, ідеологія рашизму.

ТЕМА 5

Україна у горнілі війн та революцій в першій третині XX ст.

1. Соціокультурні процеси в Україні на початку XX ст.: національний та європейський контекст.
2. Доля розділеної нації в умовах Першої світової війни. Українське питання в ідеології «руського міра».
3. Українська революція в контексті державотворення та україно-російського протистояння.
4. Радянське поневолення України як чергова спроба зміни цивілізаційної парадигми.
5. Українська політична еміграція в Європі (1920–1930-ті) – центр розвою національно-державної ідеології.

Основні поняття теми: Перша світова війна, ідеологія «руського міра». Українська революція, україно-російське протистояння, українська діаспора, економічна еміграція, політична еміграція, українська національно-державна ідеологія, більшовизм, воєнний комунізм, українізація, Радянський Союз, Радянська імперія, «Червоний ренесанс».

ТЕМА 6

Українська нація та її боротьба за своє існування в умовах тоталітаризму (1930–1980 рр.)

1. Соціокультурне життя в Україні 1930–1940 рр. під більшовицьким ідеологічним тиском. «Розстріляне Відродження».
2. Голодомор-геноцид 1932–1933 рр. та репресії – інструменти знищення української нації.
3. Друга світова війна. Україна між двома тоталітарними режимами: боротьба з нацизмом і більшовизмом.
4. Зміни і трансформації в економічному та політичному середовищі України у 1950–1980 рр.
5. Український рух опору 1950–1980 рр.: напрями, сутність, діяльність.
6. Особливості розвитку української культури у 1950–1980 рр.
7. Лінгвоцидні практики радянської імперії в Україні за советської доби.

Основні поняття теми: тоталітарний режим, радянська модернізація, парадигма, цивілізаційна парадигма, голодомор, геноцид, репресії, «Розстріляне Відродження», колективізація, індустріалізація, нацизм, більшовизм, комунізм, соціалістичний реалізм, український рух опору, «відлига», «застій», «перебудова», шістдесятництво, дисидентський рух, лінгвоцид, офіціоз, андеграундна культура

ТЕМА 7

Україна 1990–2020 рр.: у цивілізаційному геополітичному розломі

1. Самоусвідомлення українців і України в кінці 1980 – на початку 1990 рр. Народний Рух та його політична роль.
2. Відновлення державності в Україні: здобутки та втрати трьох десятиліть.
3. Українська діаспора як частина української нації.
4. Духовне життя України доби відновлення незалежності: «посттоталітарне», «пострадянське», «національне», «європейське».
5. Україна в російських проєктах «відновлення СРСР», розв'язання загарбницької війни проти України.

Основні поняття теми: цивілізаційний геополітичний розлом, формування української політичної нації, Народний Рух України, Революція на граніті, Помаранчева революція, Євромайдан, Революція Гідності, посттоталітарне, пострадянське, національне, європейське, євроінтеграційний вибір, рашизм.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

Україна у світовому цивілізаційному процесі: від давніх часів до ранньомодерної доби

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1

Семинар. 1. Давня історія України як підґрунтя її сьогодення

1. Проблеми цивілізаційної визначеності сучасної України.
2. Вплив Трипільської культури на формування цивілізації в Україні.
3. Кіммерійці, скіфи та сармати в українській історії, культурі та ментальності.
4. Грецькі міста-поліси на території України як вияв західної цивілізації.
5. Давні слов'яни у писемних, археологічних та фольклорно-етнографічних джерелах.

Рекомендована література:

1. Бонь О.І., Іванюк О.Л. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: Вища школа, 2015.
2. Відейко М. Ю. Шляхами трипільського світу. Київ: Наш час, 2007. 296 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Videiko_Mykhailo/Shliakhamy_trypilskoho_svitu/
3. Відейко М.Ю. Нарис п'ятий. Витоки державності в історико-географічному ареалі України в прадавню добу. В: Українська державність: історико-правничі нариси. Нарис п'ятий / за заг. ред. В. А. Смолій. Київ: Юридичне видавництво «Право України», Всеукраїнська правозахисна організація «Меморіал» імені Василя Стуса, 2021. С. 118-145.
4. Дейвіс Н. Європа. Історія. / Пер. з аєгл. П. Таращук, О. Коваленко. Л., «Основи», 2014, 1464 с.
5. Залізник Л. Україна в колі світових цивілізацій. К., 2006.
6. Історія української культури : у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т.1: Історія культури давнього населення України. 2001. 1135 с.
7. Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я.С. Калакура, О.О. Рафальський, М.Ф. Юрій. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
8. Крижицький С.А., Зубар В.М. Античні держави Північного Причорномор'я. В: Україна: хронологія розвитку. Від первісності до пізньої античності. Київ, 2007.
9. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель і народів. Ужгород, 2012.
10. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1998. 728 с. URL: <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
11. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. 2 вид. К., 2000. 358 с.
12. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. К., 2016. 512 с.
13. Слов'янські вірування. Писемні джерела до вивчення курсу «Релігієзнавство» для студентів гуманітарного факультету денної форми навчання / Укладач В. О. Артюх. Суми: Вид-во СумДУ, 2009. 130 с
14. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 1: Бунятян К. П., Мурзін В. Ю., Симоненко О. В. На світанку історії / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1998. 335 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005614>
15. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 2: Крижицький С. Д. Зубар В. М., Русяєва А. С. Античні держави Північного Причорномор'я / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1998. 352 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005615>
16. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 3: Баран В. Д. Давні слов'яни / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1998. 336 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005617>

17. Wilson Andrew. The Ukrainians. Unexpected Nation. Yale Nota Bene: Yale University Press, 2002.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2

Русь-Україна від Середньовіччя до Ренесансу

1. Русь-Україна та Руське королівство в історії та історичній пам'яті українців.
2. Християнізація Русі як цивілізаційний вибір.
3. Культурні впливи в Русі-Україні у період розвиненого Середньовіччя.
4. Розквіт духовності: «талановиті учні видатних вчителів».
5. Інтелектуали українського походження в культурному ландшафті Європи і України: самоідентифікація, навчання, творчий доробок. Острозька академія, братські школи, єзуїтські колегіуми
6. Український Ренесанс: пошук тяглості в ідеології та культурі

Рекомендована література:

1. Дейвіс Н. Європа. Історія. / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Л., «Основи», 2014, 1464 с.
2. Історія української культури: у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т. 1: Історія культури давнього населення України. 2001. 1135 с.
3. Калакура Я. С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. К.: ПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
4. Літопис руський. Переклад з давньоруської, передмова Л. Є. Махновця. Київ: Дніпро, 1989.
5. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель і народів. Ужгород, 2012.
6. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. Харків, 2016. 496 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Brama_Yevropy_Istoriia_Ukrainy_vid_skifskykh_voien_do_nezalezhnosti/
7. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. Київ: Критика, 2015. 430 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Pokhodzhennia_slovianskykh_natsii_Domoderni_identychnosti_v_Ukraini_Rosii_ta_Bilorusii/
8. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1998. 728 с. URL: <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
9. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 4: Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1998. 352 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005621>
10. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 5: Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1998. 336 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005622>
11. Українське мистецтво: навчальний посібник: у 3-х частинах / Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова. Ч. 2. Львів: Світ, 2004. 268 с.
12. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. Київ: Генеза, 1997. 380 с. <http://history.franko.lviv.ua/>
13. Ярослав Мудрий та його доба: тисячолітній досвід українського державотворення / редкол.: Огнев'юк В. О., Александрова О. С., Андреев В. М., Додонов Р. О. Київ, 2019.
14. Franklin, Simon and Shepard, Jonathon, The Emergence of Rus, 750-1200. (Longman History of Russia, general editor Harold Shukman.) Longman, London, 2006. 472 p.
15. Andrew Wilson. The Ukrainians. Unexpected Nation. Yale Nota Bene: Yale University Press, 2002.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3

Українське національне державотворення у XVII–XVIII ст.

1. Українська козацька держава: оцінки та історичне значення.
2. Протиборство Заходу і Московії: українсько-російські відносини у добу Гетьманщини.

3. Доля української державності часів «присмерку Гетьманщини».
4. Гетьманські столиці. Київ як центр освіти, науки, мистецтва.
5. Культурна спадщина римо-католицького та козацького бароко в Україні.
6. Кримське ханство в історії України.

Рекомендована література:

1. Вульф Л, Каппелер А., Леп'явко С, Кравченко В. «Поверх кордону»: концепція прикордоння як об'єкт дослідження. Україна модерна. 2011. №18: Пограниччя. Окраїни. Периферії
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Л.: Портал, 2022.
3. Дейвіс Н. Європа. Історія. / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Л., «Основи», 2014, 1464 с.
4. Історія української культури: у 5 т. / Б. Є. Патон (голов. ред.); НАН України. К.: Наукова думка, 2001. Т. 3: Українська культура другої половини XVII – XVIII століть. 2003. 845 с.
5. Калакура Я. С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
6. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Клочко. Харків, 2016. 496 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Brama_Yevropy_Istoriia_Ukrainy_vid_skifskykh_voien_do_nezalezhnosti/
7. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. Київ: Критика, 2015. 430 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Pokhodzhennia_slovianskykh_natsii_Domoderni_identychnosti_v_Ukraini_Rosii_ta_Bilorusii/
8. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. Миколи Климчука. К.: Laurus, 2013. 440 с.
9. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1998. 728 с. URL: <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
10. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 6: Русина О. В. Україна під татарами і Литвою / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 320 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005623>
11. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 7: Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція (1648-1676 рр.) / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 352 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005624>
12. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 8: Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 304 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005625>
13. Історія Запорозької Січі / Авт.: В. Смолій, В. Щербак, А. Гурбик, Т. Чухліб, Ю. Мицик, В. Станіславський, В. Горобець, О. Гуржій, В. Мільчев, О. Бачинська; Ред. кол.: В. Смолій (відп. ред.), В. Щербак (наук. ред. та упорядн.), В. Горобець, О. Гуржій, Т. Чухліб. К.: Арій, 2015. 240 с.
14. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану (друга половина XV – середина XVII ст.). К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2006. 296 с.
15. Щербак В. О. Державна ідея в ранньомодерній Україні. Монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 220 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Scherbak_Vitalii/Derzhavna_ideia_v_rannomodernii_Ukraini/
16. Якубович М. Іслам в Україні: історія і сучасність. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛІТД», 2016. 264 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yakubovych_Mykhailo/Islam_v_Ukraini_istoriia_i_suchasnit/
17. Andrew Wilson. The Ukrainians. Unexpected Nation. Yale Nota Bene: Yale University Press, 2002.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Процеси модернізації в Україні нового й новітнього часу

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4

«Відкриття національної спадщини». Українське націєтворення (кінець XVIII – поч. XX ст.)

1. Формотворчі ідеї для постання української нації: український і європейський вимір.
2. Внесок українських інтелектуалів у формування історичної пам'яті українського народу (М.Максимович, М.Костомаров, П.Куліш).
3. Західноєвропейські впливи на національну еліту Галичини (І.Вагилевич, Я.Головацький, М.Устиянович).
4. Боротьба національних ідей на теренах України. Конструктивні і деструктивні міфи (козацький міф, Переяславська легенда, легенда Люблінської унії).
5. Маргіналізація, акультурація та причини подвійної лояльності українського соціуму.
6. Російський царат й український національно-визвольний рух. Оформлення ідеології сучасного рашизму. Імперські пропагандистські штампи: «мазепинці», «малороси» та «хохли».
7. Мова як важіль імперського впливу на розгортання культурно-національного руху.
8. Українська культура в протидії імперській національній політиці.

Рекомендована література:

1. Богуцький Ю. П., Андрущенко В. П., Безвершук Ж. О., Новохатько Л. М. Українська культура в європейському контексті / за ред. Ю. П. Богуцького. Київ: Знання, 2007. 679 с. <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=2966>
2. Гирич І. Михайло Грушевський: конструктор української модерної нації. К.: Смолоскип, 2016. 840 с.
3. Гирич І. Українська історія: через ідентичність до держави. К.: Українські пропілеї, 2021. 270 с.
4. Гирич І. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина XIX – початок XX ст.) / Видання друге, виправлене і доповнене. К.: Українські пропілеї, 2020. 452 с.
5. Гирич І. Формування модерної нації. Теорія і суспільні виклики (XIX – початок XX ст.). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 109 с.
6. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Л.: Портал, 2022.
7. Дейвіс Н. Європа. Історія. / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Л., «Основи», 2014, 1464 с.
8. Єсельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX ст. К.: КІС, 2010. 272 с.
9. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 4. Кн. 1 Українська культура першої половини XIX століття / Голов. ред. Г.А. Скрипник. К.: Наук. думка, 2008. 1008 с.
10. Історія української культури: у п'яти томах. Т. 4. Кн. 2: Історія української культури другої половини XIX століття. К.: Наукова думка, 2005. 1296 с.
11. Калакура Я. С., Рафальський О. О., Юрій М. Ф. Українська культура: цивілізаційний вимір. Київ.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
12. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель і народів. Ужгород, 2012.
13. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. Харків, 2016. 496 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Brama_Yevropy_Istoriia_Ukrainy_vid_skifskykh_voien_do_nezalezhnosti/
14. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. Миколи Климчука. К.: Laugus, 2013. 440 с.
15. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1998. 728 с. URL: <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
16. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 9: Сарбей В. Г. Національне відродження України / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 336 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005626>

17. Hamm M.F. Kiev. A Portrait, 1800–1917. Princeton: Princeton University Press, 2003. 304 p.
1. Meir N. Kiev, Jewish Metropolis: A History, 1859–1914 (The Modern Jewish Experience). Bloomington: Indiana University Press, 2010. 424 p.
https://chtyvo.org.ua/authors/Natan_M_Meir/Kiev_Jewish_Metropolis_A_History_1859-1914_anhl/
2. Bilenky S. Imperial Urbanism in the Borderlands. Kyiv, 1800–1905. Toronto: University of Toronto Press, 2017. 512 p.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 5

Україна у горнилі війн та революцій в першій третині ХХ ст.

1. Соціокультурні процеси в Україні на початку ХХ ст.: національний та європейський контекст.
2. Українська революція й відродження української державності. Досвід однієї незасвоєної суспільної практики.
3. Війни України з більшовицькою Росією (1917–1923 рр.).
4. Українізація та феномен «червоного ренесансу».
5. Західноукраїнські землі в умовах повоєнних реалій.

Рекомендована література:

3. Гай-Нижник П.П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917–1920 рр.). К.: “ЩеК”, 2010. 304 с.
4. Гирич І. В’ячеслав Липинський: хлібороб і жовнір (Співвідношення демократичного і консервативного в його історіософії). К., 2019. 310 с.
5. Горліс-Горський Ю.. “Ми ще повернемося!”: Спогади. Повість. Поезії. Документи. Листування. Бібліотека Історичного клубу “Холодний Яр”. Київ: Історичний клуб “Холодний Яр”; Вінниця: ДП “Державна картографічна фабрика”, 2012. 432 с.
6. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. Київ: Генеза, 1996. 360 с. URL: <https://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy>
7. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Л.: Портал, 2022.
8. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. 1918– 1920: Документи і матеріали: У 2 т. Київ, 2006.
9. Донцов Д.І. Рік 1918, Київ: Документально-художнє видання/ Упоряд.: К.Ю. Галушко. К.: Темпора, 2002. 208 с.
10. Другий зимовий похід, або Листопадовий рейд / Упорядник О. Веремійчик. К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2006. 248 с.
11. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки): Нариси інтелектуальної історії. К., 2013.
12. Калакура Я. С., Рафальський О. О., Юрій М. Ф. Українська культура: цивілізаційний вимір. Київ.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
13. Конгрес Українських Націоналістів 1929 р.: Документи і матеріали / Упоряд. В. Муравський; НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника; Центр досліджень визвольного руху. Львів, 2006. 420 с.
14. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія/ Відп. ред. С. В. Кульчицький: В 2 ч. Ч 1. К.: Інститут історії України НАН України, 2009. 445 с.; Ч 2. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 382 с.
15. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1998. 728 с. URL: <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
16. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 10: Рубльов О. С., Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 320 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013756>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 6

Українська нація та її боротьба за своє існування в умовах тоталітаризму (1930–1980 рр.)

1. Радянська усіх сфер життя в Україні 1930-х рр.
2. Західноукраїнські землі між двома світовими війнами: змагання за збереження національної ідентичності.
3. Україна у Другій світовій війні. Спростування рашистської монополії на «Велику перемогу».
4. Відлига», «застій» і «перебудова» – штучність термінів та історичний сенс процесів. «Фасад» і радянські реалії в Україні.
5. Шістдесятництво і дисидентський рух в Україні та Росії: світоглядні відмінності.
6. «Соціалістичний реалізм» та його вплив на формування ідентичності українців.
7. Суперечливі явища в соціокультурному бутті 1970–1980 рр.: офіціоз і андеграунд.

Рекомендована література:

1. Бажан О.Г., Данилюк Ю.З. Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. ХХ ст.) / НАН України. Інститут історії України. К.: Рідний край, 2000.
2. Бондарчук П. М. Релігійна свідомість віруючих УРСР (1940–1980-і роки): повсякденні прояви, трансформації. К.: Інститут історії України НАН України, 2012. 322 с.
3. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. - Київ: Генеза, 1996. 360 с. URL: <https://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy>
4. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Л.: Портал, 2022.
5. Дзюба І. М. Інтернаціоналізм чи русифікація? К.: Видавничий дім «КМ Academia», 1998. 276 с.
6. Калакура Я. С., Рафальський О. О., Юрій М. Ф. Українська культура: цивілізаційний вимір. Київ.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
7. Касьянов Г. Незгодні: Українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х рр. К.: Либідь, 1995. 224 с.
8. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Кн. 1. К.: Темпора, 2013. 504 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009288>
9. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Кн. 2. К.: Темпора, 2013. 628 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009289>
10. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Кн. 3. К.: Темпора, 2013. 388 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009294>
11. Куромія Г. Свобода і терор у Донбасі: Українсько-російське прикордоння, 1870–1990-і роки. К. Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2002. 510 с.
12. Обертас О. Український самвидав: літературна критика та публіцистика (1960-і - початок 1970-х років) / Передм. М. Коцюбинської; післям. О. Зінкевича. К.: Смолоскип, 2010. 300 с.
13. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В., Панталієнко В. В., Сироватський С. А., Мисюра Т. М. Історія української культури. Навч. посіб./ За ред. О. Ю. Палової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 368 с.
14. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах. Кн. 1, ч. 1-2 / Відп. ред. В.М. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. 351 с. (Серія «З історії повсякденного життя в Україні», т. II).
15. Політичні протести й інакодумство в Україні (1960-1990): Документи і матеріали / Упор. В. М. Даниленко. К. : Смолоскип, 2013. 736 с.
16. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1998. 728 с. URL: <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
17. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В.М. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. 698 с.
18. Україна кризь віки. У 15-ти тт. Т. 11: Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.) / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 336 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005627>

19. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 12: Коваль М. В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.) / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 336 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013757>
20. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 13: Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.) / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 304 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005629>
21. Ясь О. Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок ХІХ – 80-ті роки ХХ ст.): Монографія: У 2 ч. / за ред. В. А. Смоля. К.: НАН України. Ін-т історії України, 2014. Ч. 1. 587 с.
22. Ясь О. Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок ХІХ – 80-ті роки ХХ ст.): Монографія: У 2 ч. / за ред. В. А. Смоля. К.: НАН України. Ін-т історії України, 2014. Ч. 2. 650 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 7

Україна 1990–2020 рр.: у цивілізаційному геополітичному розломі

1. Державотворчі процеси в незалежній Україні: «перемоги» і «поразки».
2. Незавершені українські революції 1990–2014 рр. Консолідація української політичної нації довкола європейського вибору.
3. Російсько-українська війна 2014–202? рр.: етапи та характер
4. Рашизм, його витоки і сутність.

Рекомендована література:

1. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / Павло Гай-Нижник. К.: «МП Леся», 2017. 332 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Л.: Портал, 2022.
3. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії. К.: Наш час, 2008. 432 с.
4. Магочій П.-Р. Україна : історія її земель і народів. Ужгород, 2012.
5. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. К., 2016. 512 с.
6. Плохій С. Загублене царство. Історія «Русского мира» з 1470 року до сьогодні. Харків: Фоліо, 2019. 320 с.
7. Снайдер Т. Шлях до несвободи. Росія, Європа, Америка. Львів: Човен, 2020. 392 с.
8. Чорнобиль. Документи Оперативної групи ЦК КПУ (1986–1988) / Упоряд.: О. В. Бажан, О. Г. Бажан, Г. В. Боряк, С. І. Власенко. К.: Інститут історії України НАН України, Центральний державний архів громадських об'єднань України, 2017. 830 с.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	4	4
Відвідування семінарських занять	1	3	3	4	4
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	3	30	4	40
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-
Лабораторна робота	10	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-
Разом		-	76	-	93
Максимальна кількість балів: 169					
Розрахунок коефіцієнта: $60:169=0,355$					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№ з/п	Тема	Завдання	Бал
1.	Тема 1. Цивілізаційний вимір України. Давня історія як підґрунтя сьогодення	Ознайомитися з біографією відомого давньогрецького діяча, «батька історії» Геродота та його працею «Історія». Прочитати та проаналізувати IV книгу «Мельпомена» (гіперпосилання на джерело: https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=2860). На основі опрацьованого матеріалу створити невеликий конспект з цитатами про суспільну організацію скіфів та їхні традиції.	5
2.	Тема 2. Русь-Україна від Середньовіччя до Ренесансу	Ознайомитися та проаналізувати давньоруський літопис за Іпатіївським списком («Повість минулих літ», «Київський літопис», «Галицько-Волинський літопис») (гіперпосилання на джерело: http://litopys.org.ua/litop/lit.htm). На основі опрацьованого матеріалу створити хронологічну таблицю (приклад додається) з цитатами найважливіших подій з історії Русі та Галицько-Волинського князівства	5
		Хронологічна таблиця найважливіших соціокультурних подій описаних у «Повісті минулих літ»	

		№ з/п	Подія	Цитата	Примітка	
3.	Тема 3. Українське національне державотворення у XVII – XVIII ст.	Ознайомитися з біографією Гійома Левассера де Боплана та прочитати його відому працю « Опис України » (Description d'Ukraine) (гіперпосилання на джерело: http://litopys.org.ua/boplan/opys.htm). Після прочитаного, створити міні-конспект з головними цитатами, які на вашу думку якнайкраще висвітлюють традиції козаків та кримських татар.				5
4.	Тема 4. «Відкриття національної спадщини». Українське націєтворення (кінець XVIII – поч. XX ст.)	Ознайомитися з біографією відомого українського діяча Бориса Грінченка та проаналізувати його чотиритомний « Словник української мови » за 1907–1909 рр. (гіперпосилання на джерело: http://grinchenko.kubg.edu.ua/index.php/z-arkhivnoji-skarbivni/slovyuk-hrinchenka). На основі опрацьованого матеріалу створити власний міні-словник з поясненнями 50 архаїчних (застарілих) слів , які на сьогодні вийшли з ужитку або є маловживаними.				5
5.	Тема 5. Україна у горнилі війн та революцій в першій третині XX ст.	Скласти порівняльну таблицю: «Здобутки та прорахунки Української революції 1917–1923 рр.»				5
Здобутки та прорахунки Української революції 1917–1923 рр.						
		№ з/п	Здобутки	Прорахунки	Власні міркування	
6.	Тема 6. Українська нація та її боротьба за своє існування в умовах тоталітаризму (1930–1980 рр.)	Ознайомитися з літературною спадщиною українських письменників радянської доби . Обрати один із творів (роман, оповідання, вірш тощо), який на вашу думку якнайкраще висвітлює окремі елементи тогочасних соціокультурних процесів. Власні думки та судження подати у вигляді ЕСЕ обсягом 1,5 сторінки формату А4 .				5
7.	Тема 7. Україна 1990–2020 рр.: у цивілізаційному геополітичному розломі	Проаналізувати суспільно-політичну та соціокультурну ситуацію України за доби незалежності. На основі опрацьованих матеріалів та здобутої інформації під час вивчення курсу написати ЕСЕ-роздум: «Цивілізаційна місія України».				5
Всього:						35

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль передбачає виконання тестових завдань в ЕНК «Українські студії»

Модульна контрольна робота №1:

Передбачає виконання тестових завдань в ЕНК «Українські студії»:

- теми для повторення: 1, 2, 3;
- максимальна кількість балів: 25;
- кількість запитань: 25;
- кількість дозволених спроб: 1;
- обмеження в часі: 25 хв.

Модульна контрольна робота №2:

Передбачає виконання тестових завдань в ЕНК «Українські студії»:

- теми для повторення: 4, 5, 6, 7;
- максимальна кількість балів: 25;
- кількість запитань: 25;
- кількість дозволених спроб: 1;
- обмеження в часі: 25 хв.

Критерії оцінювання МКР		
№ з/п	Максимальна кількість балів	Опис критерію
1	21–25	Відмінно (високий рівень знань, умінь та навичок). Студент глибоко і міцно засвоїв матеріал. Завдання виконано самостійно, грамотно, дотримано усіх вимог. Робота має творчий характер.
2	15–20	Добре (достатній рівень знань, умінь та навичок). Студент твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей під час відповіді на питання та помилок в оформленні роботи.
3	10–14	Задовільно (середній рівень знань, умінь та навичок). Студент знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності під час відповіді на питання, наявні помилки в оформленні роботи.
4	1–9	Незадовільно (низький рівень знань, умінь та навичок). Студент не знає матеріалу, допускає істотні помилки під час відповіді на поставлені питання та не дотримується вимог оформлення роботи.

6.4. Форма проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Формою семестрового контролю є **екзамен**, який проводиться відповідно до навчального плану в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни.

Підсумкова оцінка складається з двох блоків: за **результатами попереднього контролю та екзамену**.

6.5. Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю:

1. Особливості цивілізації і ментальності українців.
2. Духовний і матеріальний світ Трипільської цивілізації.
3. Цивілізаційний спадок давніх кіммерійців, скіфів та сарматів в Україні.
4. Внесок античної цивілізації Північного Причорномор'я в суспільно-політичний та культурний розвиток України.
5. Язичництво як світогляд і релігійна система давніх слов'ян.
6. Державотворчі процеси на теренах Русі-України у IX–X ст.
7. Християнізація Русі як цивілізаційний вибір.
8. Держава Русь за часів Володимира та Ярослава.
9. Королівство Русь в кінці XII – першій половині XIV ст.
10. Проблема «київської спадщини»: історичний контекст і сучасність.
11. Монгольська навала: Україна в зіткненні європейської цивілізації із кочовою цивілізацією.
12. Боротьба за спадщину Русі-України у XIV ст.
13. Україна в державних проєктах Польської корони та Великого князівства Литовського: XIV – середина XVI ст.
14. Люблінська унія: оцінки та інтерпретації.
15. Берестейська унія: оцінки та інтерпретації.
16. Острозька академія, братські школи, єзуїтські колегіуми: українські інтелектуальні осередки XVI– XVII ст.
17. Культура Ренесансу та бароко: європейські та національні традиції.
18. Українська козацька держава: етапи становлення.
19. Політичний вибір Б. Хмельницького 1654 р.: історична правда та міфи
20. Політичний вибір І. Мазепи 1708 р.: історична правда та міфи
21. Кримське ханство: шлях від ворога до союзника.
22. Експансія Російської імперії проти Речі Посполитої та ліквідація української автономії.
23. Релігійний діалог і соціокультурний розкол України XVII–XVIII ст.
24. Інкорпорація українських земель до складу Російської імперії в першій половині XIX ст.: методи та засоби.
25. Українське національне відродження XIX ст.: сутність і періодизація.
26. Історична пам'ять про козацьку Україну у творчості українських діячів культури XIX – початку XX ст.
27. Революція 1848–1849 рр. в Австрійській імперії та її вплив на розвиток українського національного руху.
28. Пошуки українського месіанізму. Кирило-Мефодіївське братство.
29. Громадівство, як український народницький міф. Ідеологія соборності.
30. Модернізація др. пол. XIX ст. – початку XX ст. в Україні у реаліях двох імперських систем.
31. Західноєвропейські впливи на національну еліту Галичини (І.Вагилевич, Я.Головацький, М.Устиянович).
32. Внесок українських інтелектуалів у формування історичної пам'яті українського народу (М.Максимович, М.Костомаров, П.Куліш).
33. Боротьба національних ідей на теренах України. Конструктивні і деструктивні міфи (козацький міф, Переяславська легенда, легенда Люблінської унії).
34. Народництво як українська інтелектуальна відповідь на державницькі ідеї польських і російських інтелектуалів (В.Антонович, М.Драгоманов, О.Кониський, О.Барвінський).
35. Націонал-демократичний табір у боротьбі за політичну і культурну окремішність (І.Франко, М. Грушевський, К. Левицький, С. Єфремов, Б. Грінченко, І. Липа).

36. Політичний етап українського руху. Між самостійництвом і автономізмом. (Ю. Бачинський, М. Міхновський, С. Петлюра, Л. Юркевич).
37. Український консерватизм як відповідь на поширення соціалістичних ідей (В. Липинський, Є. Чикаленко).
38. Соціокультурні процеси в Україні 2-ї половини XIX ст. – початку XX ст.: національний і європейський контексти.
39. Маргіналізація, акультурація та причини подвійної лояльності українського соціуму у др. пол XIX – поч. XX ст.
40. Мова як важіль імперського впливу на розгортання культурно-національного руху.
41. Доля розділеної нації в умовах Першої світової війни.
42. Українська революція в контексті державотворення та україно-російського протистояння.
43. Політика Центральної Ради та Української держави гетьмана П. Скоропадського: здобутки та прорахунки.
44. Встановлення радянської влади в Україні та утворення СРСР.
45. Політика «українізації» 20-х – початку 30-х рр. XX ст.: причини, характер та наслідки.
46. Голодомор-геноцид 1932–1933 р. як інструмент знищення української нації.
47. Під ідеологічним тиском комунізму: «Розстріляне Відродження» та «Великий терор».
48. Організація українських націоналістів (ОУН): утворення, ідеологія та діяльність.
49. Україна у Другій світовій війні: між двома тоталітарними режимами.
50. Зміни і трансформації в економічному та політичному середовищі України у 1950–1980 рр.
51. Український рух опору 1950–1980 рр.: напрями, сутність, діяльність.
52. Особливості розвитку української культури у 1950–1980 рр.
53. Доля кримськотатарського народу України у другій половині XX – на початку XXI ст.: від депортації до репатріації.
54. Самоусвідомлення українців і України в кінці 1980 – на початку 1990 років.
55. Народний Рух України та його політична роль.
56. Розпад Радянського Союзу та відновлення державності в Україні.
57. Революції в Україні: причини і результати.
58. Деколонізаційні процеси в незалежній Україні: «посттоталітарне», «пострадянське», «національне», «європейське».
59. Україна в російських проєктах «відновлення СРСР», розв’язання загарбницької війни проти України.
60. Українська діаспора як частина української нації.

6.6. Шкала оцінювання

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			
	Т. 1	Т. 2	Т. 3	Т. 4	Т. 5	Т. 6	Т. 7
Теми	Т. 1	Т. 2	Т. 3	Т. 4	Т. 5	Т. 6	Т. 7
Лекції (теми, бали)	Л. 1 (1 б.)	Л. 2 (1 б.)	Л. 3 (1 б.)	Л. 4 (1 б.)	Л. 5 (1 б.)	Л. 6 (1 б.)	Л. 7 (1 б.)
Семінарські заняття (теми, бали)	С. 1 (11 б.)	С. 2 (11 б.)	С. 3 (11 б.)	С. 4 (11 б.)	С. 5 (11 б.)	С. 6 (11 б.)	С. 7 (11 б.)
Самостійна робота (теми, бали)	СР до Т. 1 (5 б.)	СР до Т. 2 (5 б.)	СР до Т. 3 (5 б.)	СР до Т. 4 (5 б.)	СР до Т. 5 (5 б.)	СР до Т. 6 (5 б.)	СР до Т. 7 (5 б.)
Модульний контроль (бали)	МКР 1 (25 б.)			МКР 2 (25 б.)			
Підсумковий Контроль	Екзамен (40 б.)						

8. Список рекомендованих джерел, літератури та електронних ресурсів

Основна

1. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / Павло Гай-Нижник. К.: «МП Леся», 2017. 332 с.
2. Гирич І. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина XIX – початок XX ст.) / Видання друге, виправлене і доповнене. К.: Українські пропілеї, 2020. 452 с.
3. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. - Київ: Генеза, 1996. 360 с. URL: <https://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy>
4. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Л.: Портал, 2022.
5. Калакура Я. С., Рафальський О. О., Юрій М. Ф. Українська культура: цивілізаційний вимір. Київ.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
6. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії. К.: Наш час, 2008. 432 с.
7. Крижицький С.А., Зубар В.М. Античні держави Північного Причорномор'я. В: Україна: хронологія розвитку. Від первісності до пізньої античності. Київ, 2007.
8. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Кн. 1. К.: Темпора, 2013. 504 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009288>
9. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Кн. 2. К.: Темпора, 2013. 628 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009289>
10. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Кн. 3. К.: Темпора, 2013. 388 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009294>
11. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель і народів. Ужгород, 2012.
12. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. К., 2016. 512 с.
13. Плохій С. Загублене царство. Історія «Русского мира» з 1470 року до сьогодні. Харків: Фоліо, 2019. 320 с.
14. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. Київ: Критика, 2015. 430 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Pokhodzhennia_slovianskykh_natsii_Domoderni_identychnosti_v_Ukraini_Rosii_ta_Bilorusii/
15. Плохій, Сергій. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. Миколи Климчука. К.: Laurus, 2013. 440 с.
16. Снайдер Т. Шлях до несвободи. Росія, Європа, Америка. Львів: Човен, 2020. 392 с.
17. Щербак В. О. Державна ідея в ранньомодерній Україні. Монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 220 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Scherbak_Vitalii/Derzhavna_ideia_v_rannomodernii_Ukraini/
18. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. Київ: Генеза, 1997. 380 с. <http://history.franko.lviv.ua/>

Додаткова

1. Бажан О.Г., Данилюк Ю.З. Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. XX ст.) / НАН України. Інститут історії України. К.: Рідний край, 2000.
2. Богуцький Ю. П., Андрущенко В. П., Безвершук Ж. О., Новохатько Л. М. Українська культура в європейському контексті / за ред. Ю. П. Богуцького. Київ: Знання, 2007. 679 с. URL: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=2966>
3. Бокань В., Польовий Л. Історія культури України: навч. посібник; 3-тє вид., стереотип. Київ: МАУП, 2002. 256 с.
4. Бондарчук П. М. Релігійна свідомість віруючих УРСР (1940–1980-і роки): повсякденні прояви, трансформації. К.: Інститут історії України НАН України, 2012. 322 с.
5. Бут О. М., Бушин М. І., Вовк Ю. І. та ін. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2016. 644 с.

6. Великий терор в Україні. “Куркульська операція” 1937–1938 рр.: у 2-х частинах / Упоряд. Сергій Кокін, Марк Юнге. К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2010.
7. Веселова О. М., Марочко В. І. Голодомори на Україні 1921–1923, 1932–1933, 1946–1946 років: Злочини проти народу. К. – Нью-Йорк, 2000. 265 с.
8. Відейко М. Ю. Шляхами трипільського світу. К.: Наш час, 2007. 296 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Videiko_Mykhailo/Shliakhamy_trypils_koho_svitu/
9. Гирич І. Українська історія: через ідентичність до держави. К.: Українські пропілеї, 2021. 270 с.
10. Гирич І. Формування модерної нації. Теорія і суспільні виклики (XIX – початок ХХ ст.). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 109 с.
11. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Л.: Портал, 2022.
12. Гудченко З.С. Музеї народної архітектури України. Київ: Будівельник, 1981. 120 с.
13. Даренська В.М. Культура Давньої Русі: навчальний посібник. Харків: Факт, 2012. 264 с.
14. Дейвіс, Норман. Європа. Історія. / Пер. з аєгл. П. тарашук, О. Коваленко. Л., «Основи», 2014, 1464 с.
15. Дзюба І. М. Інтернаціоналізм чи русифікація? К.: Видавничий дім «КМ Academia», 1998. 276 с.
16. Довженко О. П. Сторінки Щоденника (1941–1956). К.: Вид-во гуманіт. л-ри, 2004. 384 с.
17. Етнографія українців: навч. посібн. / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Makarchuk_Stepan/Etnohrafiia_ukraintsiv/
18. Єсельчик С. Імперія пам’яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. Київ, 2008. 304 с.
19. Єсельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини ХІХ ст. К.: КІС, 2010. 272 с.
20. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки): Нариси інтелектуальної історії. К., 2013.
21. Залізник Л. Україна в колі світових цивілізацій. К., 2006.
22. Історія Запорозької Січі / Авт.: В. Смолій, В. Щербак, А. Гурбик, Т. Чухліб, Ю. Мицик, В. Станіславський, В. Горобець, О. Гуржій, В. Мільчев, О. Бачинська; Ред. кол.: В. Смолій (відп. ред.), В. Щербак (наук. ред. та упорядн.), В. Горобець, О. Гуржій, Т. Чухліб. К.: Арії, 2015. 240 с.
23. Історія цивілізації. Україна. Від кіммерійців до Русі. Том 1. / Упорядник М. Відейко. Харків: Фоліо., 2020. 586 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Videiko_Mykhailo/Istoriia_tsyvilizatsii_Ukraina_Tom_1_Vid_kimmeriitsi_v_do_Rusi_X_st_do_n_e_IX_st/
24. Касьянов Г. Незгодні: Українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х рр. К.: Либідь, 1995. 224 с.
25. Конгрес Українських Націоналістів 1929 р.: Документи і матеріали / Упоряд. В. Муравський; НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаніка; Центр досліджень визвольного руху. Львів, 2006. 420 с.
26. Косик. В. Україна і Німеччина в Другій світовій війні. Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. 660 с.
27. Куромія Г. Свобода і терор у Донбасі: Українсько-російське прикрдоння, 1870–1990-і роки. К. Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2002. 510 с.
28. Масненко В. В., Ракшанов В. Б. Українська хата. Науково-популярне видання. Черкаси: Брама–Україна, 2012. 190 с.
29. Міщенко М. М. Сучасна культура України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : навч.-метод. посіб. з курсу «Історія української культури». Х.: НТУ «ХПІ», 2014. 156 с. URL: <https://www.kpi.kharkov.ua/archive/Articles/etic/Mishhenko-M.M.-Suchasna-kultura-Ukrayiny-metodychka.pdf>
30. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія/ Відп. ред. С. В. Кульчицький: В 2 ч. Ч 1. К.: Інститут історії України НАН України, 2009. 445 с.; Ч 2. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 382 с.
31. Обертас О. Український самвидав: літературна критика та публіцистика (1960-і - початок 1970-х років) / Передм. М. Коцюбинської; післям. О. Зінкевича. К.: Смолоскип, 2010. 300 с.

32. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В., Панталієнко В. В., Сироватський С. А., Мисюра Т. М. Історія української культури. Навч. посіб./ За ред. О. Ю. Палової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 368 с.
33. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2010. 590 с.
34. Перегуда Є. В. Панібудьласка В. Ф., Тороп А. В., Макогон В. П., Дьомкін П. О., Деревінський В. Ф., Савойська С. В., Стеценко С. В., Бабич В. В., Шевельова Т. В., Оксюковський П. П. Історія української культури: навчальний посібник. Київ.: КНУБА, 2010. 149 с.
35. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. Харків, 2016. 496 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Plokhii_Serhii/Brama_Yevropy_Istoriia_Ukrainy_vid_skifskyykh_voien_do_nezalezhnosti/
36. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах. Кн. 1, ч. 1-2 / Відп. ред. В.М. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. 351 с. (Серія «З історії повсякденного життя в Україні», т. II).
37. Політичні протести й інакодумство в Україні (1960-1990): Документи і матеріали / Упор. В. М. Даниленко. К. : Смолоскип, 2013. 736 с.
38. Пономарьов А.П. Етнічність та етнічна історія України: курс лекцій: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ: Либідь, 1996. 271 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000674>
39. Пономарьов А.П., Артюх Л.Ф., Косміна Т.В. Українська минувшина : ілюстрований етнографічний довідник. Київ: Либідь, 1994. 256 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Ponomarov_Anatolii/Ukrainska_mynuvshyna/
40. Пономарьов, Анатолій Петрович. Українська етнографія: курс лекцій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Либідь, 1994. 316. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002700>
41. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1998. 728 с. URL: <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
42. Савчук Б. Українська етнологія: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 559 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Savchuk_Borys/Ukrainska_etnologia/
43. Самойлович В.П. Українське народне житло (кінець XIX – початок XX ст.). Київ: Наукова думка, 1972. 56 с.
44. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В.М. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. 698 с.
45. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури: навч. посібник. Київ: Знання, 2006. 264 с.
46. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану (друга половина XV – середина XVII ст.)). К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2006. 296 с.
47. Якубович М. Іслам в Україні: історія і сучасність. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 264 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yakubovych_Mykhailo/Islam_v_Ukraini_istoriia_i_suchasnit/
48. Ярослав Мудрий та його доба: тисячолітній досвід українського державотворення / редкол.: Огнев'юк В. О., Александрова О. С., Андреев В. М., Додонов Р. О. Київ, 2019.
49. Ясь О. Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / за ред. В. А. Смолія. К.: НАН України. Ін-т історії України, 2014. Ч. 1. 587 с.
50. Ясь О. Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / за ред. В. А. Смолія. К.: НАН України. Ін-т історії України, 2014. Ч. 2. 650 с.

Багатосерійні видання з історії та культури:

1. Україна крізь віки. У 15-ти тт.
  - Т. 1: Бунятян К. П., Мурзін В. Ю., Симоненко О. В. На світанку історії / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1998. 335 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005614>
  - Т. 2: Крижицький С. Д., Зубар В. М., Русяєва А. С. Античні держави Північного Причорномор'я / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1998. 352 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005615>
  - Т. 3: Баран В. Д. Давні слов'яни / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1998. 336 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005617>
  - У 15-ти тт. Т. 4: Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1998. 352 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005621>
  - Т. 5: Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1998. 336 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005622>
  - Т. 6: Русина О. В. Україна під татарами і Литвою / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 320 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005623>
  - Т. 7: Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція (1648-1676 рр.) / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 352 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005624>
  - Т. 8: Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 304 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005625>
  - Т. 9: Сарбей В. Г. Національне відродження України / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 336 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005626>
  - Т. 10: Рубльов О. С., Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 320 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013756>
  - Т. 11: Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (192–1939 рр.) / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 336 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005627>
  - Т. 12: Коваль М. В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.) / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 336 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013757>
  - Т. 13: Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.) / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 304 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0005629>
  - Т. 14: Литвин В. М. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.) / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 2000. 260 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013758>
  - Т. 15: Трощинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі / За заг. ред. В. Смоля. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 352 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013759>
2. Історія Української культури: у п'яти томах. Київ: Наукова думка, 2000–2013:
  - Т. 1. Історія культури давнього населення України / Ред. В. А. Смолій. Київ: Наук. думка, 2000. 1136 с.
  - Т. 2. Українська культура XIII – першої половини XVII століття / Ред. В. А. Смолій. Київ: Наук. думка, 2001. 848 с.

- Т. 3. Українська культура другої половини XVII – XVIII століть / Ред. В. А. Смолій. Київ: Наукова думка, 2003. 1246 с.
- Т. 4. Кн. 1. Українська культура першої половини XIX століття / Голов. ред. Г.А. Скрипник. Київ: Наукова думка, 2008. 1008 с.
- Т. 4. Кн. 2. Українська культура другої половини XIX століття / Голов. ред. Г.А. Скрипник. Київ: Наукова думка, 2005. 1293 с.
- Т. 5. Кн. 1. Українська культура XX – початку XXI століть / Голов. ред. Б.Є. Патон. Київ: Наукова думка, 2011. 863 с.
- Т. 5. Кн. 2. Українська культура XX – початку XXI століть / Голов. ред. Б.Є. Патон. Київ: Наукова думка, 2011. 1032 с.
- Т. 5. Кн. 3. Українська культура XX – початку XXI століть. Культура та розвиток науки і технологій в Україні / Голов. ред. Б.Є. Патон. Київ: Наукова думка, 2012. 949 с.
- Т. 5. Кн. 4. Українська культура XX – початку XXI століть. Проблеми функціонування, збереження і розвитку культури в Україні / Голов. ред. Б.Є. Патон. Київ: Наукова думка, 2013. 943 с.

Англомовна література

1. Barford, Paul M. *The Early Slavs: Culture and Society in Early Medieval Eastern Europe*. Ithaca, NY: Cornell University, 2001.
2. Franklin, Simon and Shepard, Jonathon, *The Emergence of Rus, 750–1200*. (Longman History of Russia, general editor Harold Shukman.) Longman, London, 1996.
3. Jacobson, Esther. *The Art of the Scythians: The Interpenetration of Cultures at the Edge of the Hellenic World*. BRILL, 1995.
4. James, C. Vaughan. *Soviet Socialist Realism: Origins and Theory*. New York: St. Martin's Press, 1973.
5. Magocsi, Paul Robert. *History of Ukraine: The Land and Its Peoples* (2nd ed.). Toronto: U of Toronto, 2010.
6. Obolensky, Dimitri. *The Byzantine Commonwealth: Eastern Europe, 500–1453*. London: Cardinal, 1974.
7. Plokhy, Serhii. *The Cossack Myth: History and Nationhood in the Age of Empires*, Cambridge University Press, 2012. 408 pp.
8. Plokhy, Serhii. *The Gates of Europe: A History of Ukraine*. New York: Basic Books, 2015. 395 pp.
9. Plokhy, Serhii. *The Origins of the Slavic Nations: Premodern Identities in Russia, Ukraine and Belarus*, Cambridge University Press, 2006. 379 pp. URL: <https://diasporiana.org.ua/ukrainica/8713-plokhy-s-the-origins-of-the-slavic-nations-premodern-identities-in-russia-ukraine-and-belarus/>
10. Pritsak, Omeljan. *The Origin of Rus'*. Cambridge Massachusetts: Harvard University Press, 1991.
11. Serhiy Yekelchuk. *Stalin's Citizens: Everyday Politics in the Wake of Total War*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2014.
12. Wilson, Andrew. *The Ukrainians. Unexpected Nation*. Yale Nota Bene: Yale University Press, 2002.
13. Serhiy Yekelchuk. *Stalin's Empire of Memory: Russian-Ukrainian Relations in the Soviet Historical Imagination*. Toronto: University of Toronto Press, March 2004.

Джерела

1. Галицько-Волинський літопис (з 1201 р.). Літопис руський / за іпат. списком пер. Л. Махновець; відп. ред. О. В. Мишанич. Київ: Дніпро, 1989. XIV, 590 с. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit.htm>
2. Геродота турійця з Галікарнасса «Історій» книг дев'ять, що їх називають музами / пер. з старогр., передм. А. О. Білецький; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Харків: Фоліо, 2006. 655 с.
3. Гійом Ле Вассер де Боплан. Опис України / пер. з фр. В. Косика. Львів: Мета, 1998. 180 с.
4. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. 1918– 1920: Документи і матеріали: У 2 т. Київ, 2006.
5. Донцов Д.І. Рік 1918, Київ: Документально-художнє видання/ Упоряд.: К.Ю. Галушко. К.: Темпора, 2002. 208 с.

6. Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали / Редактор і упорядник Микола Посівнич. Тернопіль: Астон, 2008. 448 с.
7. Історія України написана у V ст. до нашої ери Геродотом / пер. з англ Спасько С. К. (Австралія). Київ: Стебеляк О. М., 2012. 143 с.
8. Київський літопис (з 1118 р.). Літопис руський / за іпат. списком пер. Л. Махновець; відп. ред. О. В. Мишанич. Київ: Дніпро, 1989. XIV, 590 с. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit.htm>
9. Конгрес Українських Націоналістів 1929 р.: Документи і матеріали / Упоряд. В. Муравський; НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаніка; Центр досліджень визвольного руху. Львів, 2006. 420 с.
10. Крисаченко В. Історія Криму. Кримське ханство: навчальний посібник. К.: Твім інтер, 2000. 335 с.
11. Літопис Самійла Величка. Т. 1. / Пер. з книжної української мови, вст. стаття, комент. В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич. К.: Дніпро, 1991. 371 с. URL: <http://litopys.org.ua/velichko/vel.htm>
12. Літопис Самійла Величка. Т. 2. / Пер. з книжної української мови, комент. В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич. К.: Дніпро, 1991. 642 с. URL: <http://litopys.org.ua/velichko/vel.htm>
13. Літопис Самовидця / Видання підготував Я. І. Дзира. Київ: «Наукова думка», 1971. 208 с.. URL: <http://litopys.org.ua/samovyd/sam.htm>
14. Повість минулих літ. Літопис руський / за іпат. списком пер. Л. Махновець; відп. ред. О. В. Мишанич. Київ: Дніпро, 1989. XIV, 590 с. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit.htm>
15. Слов'янські вірування. Писемні джерела до вивчення курсу «Релігієзнавство» для студентів гуманітарного факультету денної форми навчання / Укладач В. О. Артюх. Суми: Вид-во СумДУ, 2009. 130 с
16. Словарь української мови: у 4 т. / збір. ред. журн. «Киевская Старина»; упоряд., з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. Репр. відтворення вид. 1907–1909 рр. Київ: Вид-во АН УРСР, 1958–1959:
  - Т. 1: А–Ж. 1958. XLII, 494 с.
  - Т. 2: З–Н. 1958. 573 с.
  - Т. 3: О–П. 1959. 506 с
  - Т. 4: Р–Я. 1959. 563 с.

Електронні ресурси:

1. Електронна бібліотека «Україніка». URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB>
2. Іслам в Україні. Історія. URL: <https://islam.in.ua/ua/istoriya>
3. Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини при НБУ ім. В. Вернадського. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21DBN=ELIB
4. Читиво – електронна бібліотека. URL: <https://chtyvo.org.ua/>
5. Diasporiana – українська діаспорна електронна бібліотека. URL: <https://diasporiana.org.ua/>
6. Historians: інтернет-мережа гуманітаріїв в Україні і світі. URL: <http://historians.in.ua/>
7. Zabytki: сайт про пам'ятки культури України. URL: <https://zabytki.in.ua/uk/about/>
8. «Спадщина предків»: інформаційно-аналітичний веб-сайт присвячений дослідженню та популяризації історико-культурної спадщини України: <https://spadok.org.ua/>